



Rapport 2020:16



Länstyrelsen
Stockholm

Strategi för friluftsliv i Stockholms län

För mer information kontakta
Länsstyrelsens enhet för landskap och naturskydd
Tfn: 010-223 10 00

Foto omslag: Mostphotos
Utgivningsår: 2021
ISBN: 978-91-7937-094-7

Du hittar rapporten på vår webbplats www.lansstyrelsen.se/stockholm

Förord

Att friluftsliv är viktigt för oss boende i Stockholms län har aldrig varit så tydligt som under pandemiåret 2020. För många länsmedborgare har naturen varit det nya vardagsrummet och plats för social interaktion och rekreation. Vi vet att friluftsliv är viktigt för både enskilda människan och för samhället i stort.

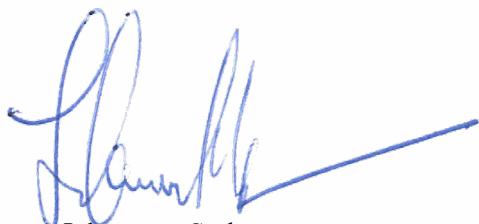
Länsstyrelserna har i uppdrag att samordna och leda arbetet med friluftslivspolitik. Genom denna strategi pekar vi ut en riktning för genomförandet av uppdraget i Stockholms län. Samtidigt är den ett stöd för alla berörda aktörer som på olika sätt möjliggör människors utevistelse i länets natur- och kulturmiljöer.

Natur och grönområden har stor betydelse för människors välbefinnande. Studier har visat att vistelse i naturområden minskar stress och psykisk ohälsa, ökar den fysiska aktiviteten och inverkar positivt på barns koncentrationsförmåga och motoriska utveckling. Naturturismen bidrar också med stora värden varje år. Det finns en växande efterfrågan på natur- och kulturbaserade upplevelser och naturen är en av Sveriges, och Stockholms läns, främsta reseanledningar. Naturturismen kan också vara en motor för landsbygdsutveckling och skapa nya jobb på landsbygden.

Många aktörer är viktiga i arbetet med friluftslivsmålen. Föreningar, intresseorganisationer, kommuner, myndigheter, företag och markägare är några exempel. På Länsstyrelsen arbetar vi bland annat med att skydda värdefulla natur- och kulturområden och med att tillgängliggöra naturen genom information och friluftsanläggningar. Vi arbetar också med social hållbarhet, regionalt tillväxtarbete, landsbygdsutveckling och med tillsyn och stöd av kommuner i planeringsprocesser. Detta är viktiga områden som har påverkan på människors möjligheter att vara regelbundet aktiva i natur- och kulturlandskapet.

Denna strategi har sin utgångspunkt i de nationella friluftslivsmålen och har arbetats fram i dialog med många olika aktörer i Stockholms län. Vi lyfter särskilt tre fokusområden med målsättningar som är viktiga och på ett effektivt sätt bidrar till att nå friluftslivsmålen. Vi på Länsstyrelsen Stockholm kommer fortsätta arbeta med friluftslivsmålen genom att bland annat ta fram en handlingsplan med konkreta åtgärder och aktiviteter som kopplar tag i denna strategi

Jag hoppas att strategin blir något för många aktörer att samlas kring i det fortsatta arbetet. Alla aktörers bidrag är lika viktiga och behövs för att vi ska nå det övergripande målet: att möjliggöra naturupplevelser för alla.



Johan von Sydow
Länsöverdirektör

INNEHÅLL

7

**Stockholms läns
friluftslivsstrategi**



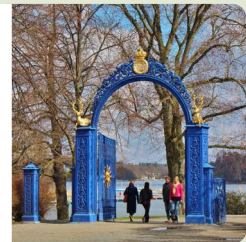
13

Friluftsliv – Vad är det?



21

**Tätortsnära natur
avgörande i en
växande stad**



23

Fokusområden



30

3, 2, 1 – Friluftsliv!







Stockholms läns friluftslivsstrategi

Det finns en fantastisk natur i Stockholms län. Människor mår bra av att vistas i naturen. Naturen mår bra av att människor bryr sig om den. Friluftsliv bidrar till naturupplevelser, social gemenskap, ökat välbefinnande, bättre folkhälsa och regional utveckling. Vår natur och de förtjänster som friluftslivet erbjuder är helt enkelt en fantastisk tillgång för oss alla som lever och verkar i Stockholms län. Genom ett antal mål och fokusområden pekar den här strategin ut vägen framåt för att fler ska ha möjlighet att hitta ut i naturen och upptäcka den.

MÅL

I Stockholms län ska...

- ▶ alla människor ha möjlighet till upplevelser av och vistelse i natur- och kulturmiljöer.
- ▶ alla kunna utöva ett rikt och varierat friluftsliv på jämlika villkor, för välbefinnande och hälsa, utan att äventyra natur- och kulturmiljöers alla värden.
- ▶ natur- och kulturmiljöer tillgängliggöras baserat på ett hållbart nyttjande av naturen.
- ▶ friluftslivsstrategin främja dialog och samarbete mellan berörda aktörer.

FOKUS- OMRÅDEN

1. Ett kunskapsbaserat och systematiskt arbete med friluftslivet

Att bedriva ett kunskapsbaserat och kvalitativt arbete med friluftslivet.

2. Ett jämlikt friluftsliv som främjar hållbara livsstilar

Att bidra till en god folkhälsa genom friluftsliv. Stärka det vardagsnära friluftslivet och skapa jämlika villkor i länet.

3. Innovation och dialog för ett hållbart friluftsliv

Att utveckla friluftslivet i länet genom kunskap, kompetensutveckling och innovation.



Inledning

De allra flesta upplever att friluftsliv är viktigt för hälsan och gör vardagen mer meningsfull. Forskning visar att vi mår bättre om vi regelbundet vistas utomhus i och nära naturen. Utevistelse motverkar också psykisk ohälsa. I dagens samhälle spelar friluftslivet en avgörande roll i att skapa förståelse för naturen och allt levande. Friluftsliv är en del i att bidra till miljömedvetenhet och hållbar utveckling.

Länsstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att samordna och leda det regionala arbetet med friluftspolitiken. Friluftslivet är brett och spänner över flera politikområden, bland annat politik för naturvård, kulturarv, regional tillväxt, jord- och skogsbruk, landsbygdens utveckling, folkhälsa, utbildning- och forskning. Även samhällsplanering är en central del i friluftslivspolitiken, särskilt för att värna den tätortsnära naturen. Där har kommunerna en nyckelroll, särskilt genom fysisk planering, byggande och förvaltning.

Utveckling av friluftslivet är beroende av att många aktörer med olika roller och ansvar bidrar i arbetet. Det finns därför behov av en gemensam övergripande strategi som inkluderar alla berörda målgrupper och som tar sikte på friluftspolitiken och de tio nationella målen. Länsstyrelsen Stockholm har valt att ta fram en strategi för att tydliggöra en riktning i arbetet med att förverkliga friluftslivspolitiken i länet.

Under perioden 2019–2020 har flera personer och organisationer varit delaktiga i framtagandet av strategin. För att samla in flera olika perspektiv, och för att skapa förutsättningar för samverkan, har vi ordnat dialogmöten och använt oss av flera olika referensnätverk i arbetet. Utgångspunkten har varit de nationella friluftslivsmålen.

I arbetet har utmaningar, hinder, svagheter och möjligheter identifierats och värderats. På detta sätt har vi kunnat ta fram tre fokusområden där vi tillsammans i Stockholms län behöver arbeta mer för att nå friluftslivsmålen. I processen har vi också varit observanta och formulerat fokusområdena så att de går i linje med andra regionala mål och strategier som berör friluftslivsmålen.

Strategins syfte och roll

Syftet med en regional friluftslivsstrategi är att skapa förutsättningar för att stärka genomförandet av den nationella friluftslivspolitiken i Stockholms län. Friluftslivsstrategin ska stärka det långsiktiga arbetet med friluftsliv och friluftslivspolitiken genom att tydliggöra en effektiv riktning och en gemensam målbild för arbetet i Stockholms län. De tre fokusområdena med tillhörande mål bidrar med måluppfyllelse av samtliga tio friluftslivsmål.

Friluftslivsstrategin är ett vägledande och stödjande dokument att samlas runt och pekar ut en riktning för friluftslivsutvecklingen i länet. De tre fokusområdena med tillhörande mål är gemensamma och alla aktörer i länet kan bidra, efter egen förmåga. Då vi är många i Stockholms län som arbetar åt



Foto barn och fjärl: Mostphotos.

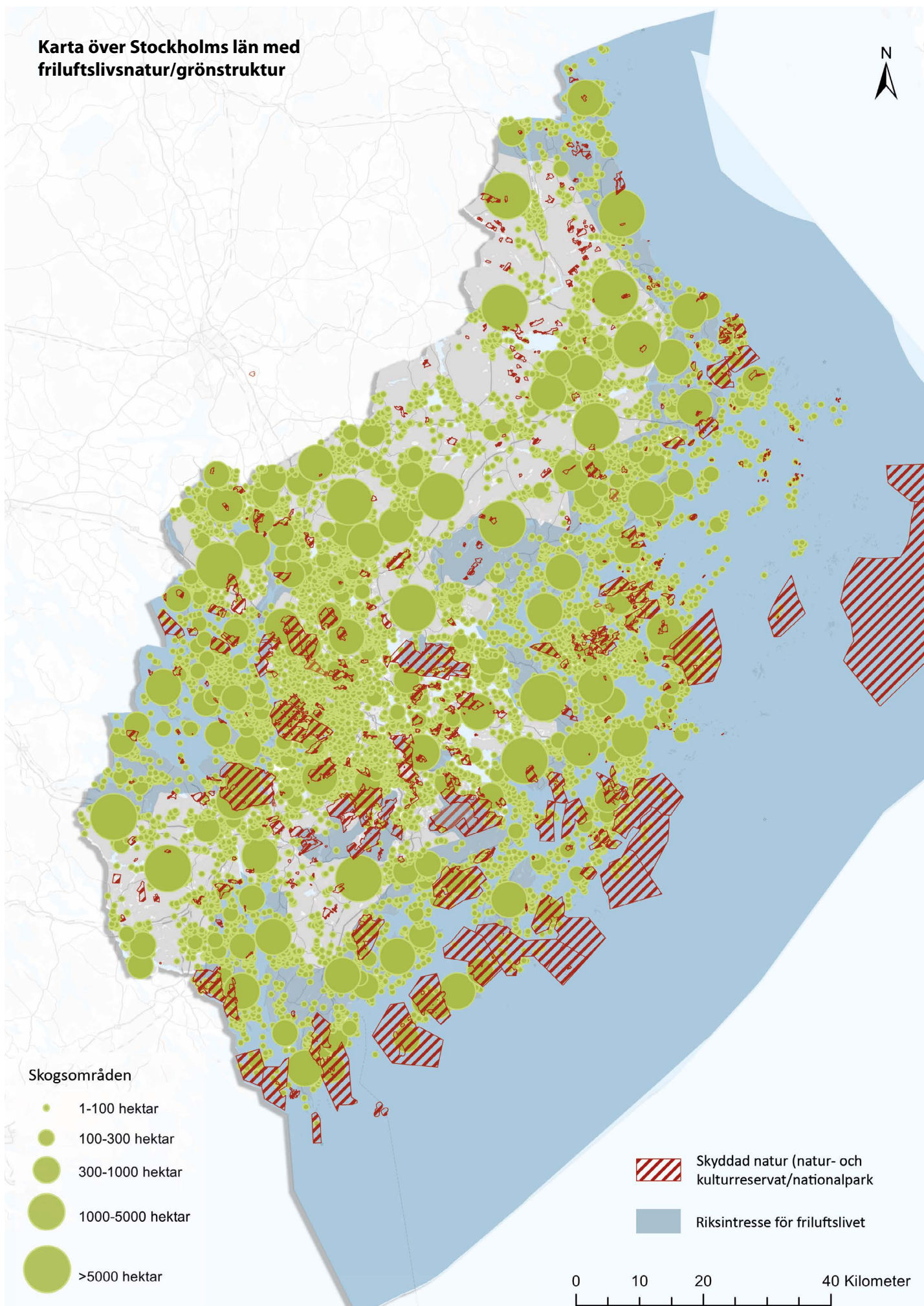
samma håll kan vi på så sätt få ett större genomslag för friluftslivspolitiken och möjliggöra för utevistelse och upplevelser i natur- och kulturmiljöer för alla.

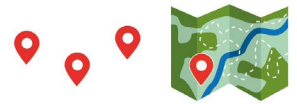
Friluftslivsstrategi i Stockholms län innehåller tre fokusområden och mål där insatser bedöms vara mest effektiva och nödvändiga för att friluftslivsmålen ska vara uppfyllda till år 2030 i Stockholms län. Dessa prioriterade fokusområden behöver kompletteras med handlingsplaner, som tas fram i samverkan mellan länets olika aktörer och Länsstyrelsen.

Handlingsplanerna listar prioriterade åtgärder för de kommande fem åren med möjlighet till revidering efter halva tiden. En ny handlingsplan tas fram efter fem år. Åtgärder och aktiviteter som inte hunnit genomföras prioriteras igen i ny handlingsplan. I handlingsplanerna kommer även indikatorer för uppföljning av strategin med dess tillhörande fokusområden samt handlingsplanerna att tas fram.



Karta över Stockholms län med friluftslivsnatur/grönstruktur





En gemensam målbild!

Den nationella friluftspolitiken genomsyrar Stockholms läns friluftslivstrategi. I ett flertal workshops har Länsstyrelsen tillsammans med länets kommuner och andra aktörer utgått ifrån de friluftspolitiska målen och gemensamt utforskat våra utmaningar, möjligheter, styrkor och svagheter för att utforma strategin och blicka framåt, dit vi ska. Mycket fokus har varit på processen och det är avgörande för länets friluftslivsarbete att alla aktörer känner sig delaktiga.

Mål och effekter

Det övergripande målet för arbetet med friluftsliv i Stockholms län är att alla människor ska ha möjlighet till upplevelser i natur- och kulturlandskapet i länet.

Nytta med en friluftslivsstrategi uppnås när aktörer i det regionala friluftslivet inom offentlig sektor, det civila samhället, akademi och näringsliv får stöd och vägledning i sitt arbete. Strategin främjar en tvärasektoriell dialog och arbete mellan de berörda aktörerna. Vidare ger också strategin en struktur för olika intressen och prioriteringar att kunna vägas samman och samordnas.

På längre sikt blir friluftslivsstrategin utgångspunkten för kärnuppdraget med Sveriges friluftslivspolitik i regionen och bidrar på så sätt till en större förståelse för natur och biologisk mångfald, förbättra folkhälsan, stärka samhällsekonomin samt öka välfärden. Alla människor ska ha möjlighet att få upplevelser i natur- och kulturlandskapet.

För att vi ska nå friluftslivsmålen i Stockholms län behöver människors möjligheter att utöva friluftsliv ses över och beaktas i den fysiska planeringen. Det är i första hand kommunerna som bestämmer hur mark och vatten ska användas och bebyggas inom respektive kommun. Regionala aktörer kan stötta med kunskapsunderlag, rådgivning och genom att bevaka och stärka samverkan i regionala och mellankommunala intressen, bland annat genom kollektivtrafikförsörjning och gröna stationer samt kopplingar mellan gång- och cykelinfrastruktur.

Friluftslivsstrategin är viktig för den regionala och översiktliga planeringen som stöd till planerare om hur de nationella friluftslivsmålen har tolkats i Stockholm län. I den fysiska planeringen är de nationella friluftslivsmålen ett allmänt intresse som behöver hanteras, vilket denna strategi kan bidra till.



8 kap 9 § andra stycket PBL fastställer att det på bostadstomten eller i närheten av den ska finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse.

För planlagda områden som ska syfta till att utgöra friyta i en separat detaljplan ska den planlagda friytan även uppfylla kraven i 8 kap. 12 § PBL. Detta innebär att krav finns på att friytan, förutom att vara lämplig ur bullerhänseende, luftmiljö, storlek och säkerhet mot olyckor, även ska vara tillgänglig för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.





Friluftsliv – Vad är det?

Friluftsliv kan definieras som ”vistelse utomhus i natur- och kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling”.¹

I Stockholms län är natur- och kulturlandskap på många sätt samma landskap. Naturlandskapet i Stockholms län har genom århundraden av mänsklig interaktion formats till hur det ser ut idag, varför det är en del av vårt kulturella arv. Friluftsliv bygger i grunden på ett möte mellan människa och detta landskap. För vissa är upplevelsen av landskapet det viktigaste och för andra är aktiviteterna det centrala. Friluftsliv kan vara en 20 minuter lång promenad i ett vardagsnära naturområde, eller flera dagars vistelse i ytterskärgården. Gemensamt är att det alltid är utomhus och att man gör det man tycker om. Mötet skapar en upplevelse, ett värde, för individen.

Friluftsliv bidrar också med värden för hela samhället, som god folkhälsa, hållbar tillväxt, landsbygdsutveckling och naturförståelse hos befolkningen. Att vistas i natur- och kulturlandskapet kan ha starka positiva effekter på både den fysiska och psykiska hälsan.

I Stockholms län lever ungefär 2,3 miljoner invånare. De allra flesta utövar friluftsliv i någon form. De vanligaste aktiviteterna är att promenera, vistas i naturen för att få en naturupplevelse, sola och bada, utföra trädgårdsarbete, cykling, löpning och att ha picknik i naturen. Den vanligaste miljön att utöva friluftsliv i är gröna områden nära bebyggelse, som till exempel tätortsnära skogar, parker, gröna stråk och öppna gräsytor – den vardagsnära naturen. Utöver denna natur är kusten och skärgård med hav, sjöar och vattendrag samt skog viktiga miljöer för länsmedborgarnas friluftslivsutövande².

Den svenska friluftslivspolitik

Friluftsliv är en angelägen fråga för regeringen och ett prioriterat politikområde. Det övergripande målet för regeringens friluftspolitik är att stödja människors möjlighet att vistas i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha en möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö. En rik tillgång på natur samt allemansrätten, individens intresse och ideella organisationers engagemang är grunden för människors möjligheter att bedriva friluftsliv³

År 2012 fattade riksdagen beslut om Sveriges friluftslivsmål, tio mål för friluftslivet. Till målen finns preciseringar som fördjupar och förtydligar innebörden⁴. Sveriges friluftslivsmål är kortfattat:

1 Förordning om statsbidrag till friluftslivsorganisationer (SFS 2010:2008)

2 Friluftsliv 2018, www.naturvardsverket.se/978-91-620-6887-5

3 Skrivelse 2012/13:51

4 www.naturvardsverket.se/friluftsliv

Sveriges friluftslivsmål

1. Tillgänglig natur för alla.
2. Starkt engagemang och samverkan för friluftslivet.
3. Allemansrätten.
4. Tillgång till natur för friluftsliv.
5. Attraktiv tätortsnära natur.
6. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling.
7. Skyddade områden som resurs för friluftslivet.
8. Ett rikt friluftsliv i skolan.
9. Friluftsliv för god folkhälsa.
10. God kunskap om friluftslivet.

Foto: Christina Fagergren.

1

Tillgänglig natur för alla

Möjligheten att vistas i och njuta av natur- och kulturlandskapet är stor och människors olika behov är tillgodosedda. Områden med god tillgänglighet finns utpekade, är kända och uppskattade och förvaltas långsiktigt.

Tillgänglighet har hög prioritet inom planering, information och förvaltning av natur och kulturlandskapet samt andra områden av betydelse för friluftslivet.

2

Starkt engagemang och samverkan

Ett starkt engagemang och samverkan där personligt och ideellt engagemang står i centrum. Organisationerna bör i högre grad än i dag samverka. Ökad samverkan kan bidra till att fler människor ägnar sig oftare åt friluftsliv. Det bör även finnas etablerade strukturer för dialog och samordning av friluftslivet lokalt, regionalt och nationellt.

3

Allemansrätten

Allemansrätten är grunden för friluftslivet. Målet bör innebära att allemansrätten värnas och allmänhet, markägare, föreningar och företag har god kunskap om allemansrätten.



4

Tillgång till natur för friluftsliv

Samhällsplanering och markanvändning tar hänsyn till friluftslivets behov av tillgång till attraktiva natur och kulturlandskap.

5

Attraktiv tätortsnära natur

Befolkningen har tillgång till grönområden och ett tätortsnära landskap med höga frilufts, natur och kulturmiljövärden.

6

Hållbar regional tillväxt- och landsbygdsutveckling

Bidra till en hållbar landsbygdsutveckling och regional tillväxt i alla delar av landet. Detta bör innebära att friluftsliv samt natur och kulturturism bidrar till att stärka den lokala och regionala attraktiviteten och medverkar till en stark och hållbar utveckling och regional tillväxt.

7

Skyddade områden som resurs för friluftslivet

Skyddade områden med värden för friluftslivet skapar goda förutsättningar för utvistelse genom förvaltning och skötsel som främjar friluftsliv och rekreation.

8

Ett rikt friluftsliv i skolan

Förskolor, förskoleklasser, grundskolor och motsvarande skolformer samt fritidshem bedriver friluftslivsverksamhet och undervisning om förutsättningar för en god miljö och hållbar utveckling i enlighet med verksamheternas styrdokument. Barn och elever bör ges goda möjligheter att vistas utomhus.

9

Friluftsliv för god folkhälsa

Skapa goda förutsättningar för att människor kan vara regelbundet fysiskt aktiva i natur och kulturlandskapet. Målet bör innebära att evidensbaserade kunskaper om insatser som skapar förutsättningar för friluftsliv och främjar hälsa sammanställs och sprids till kommuner, regioner, ideella organisationer och andra berörda aktörer.

10

God kunskap om friluftslivet

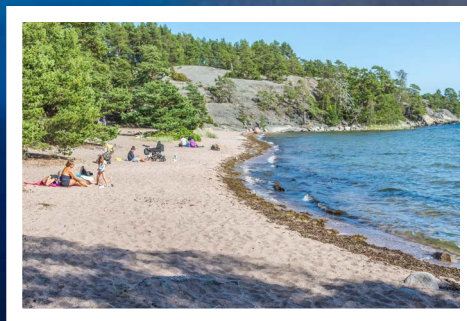
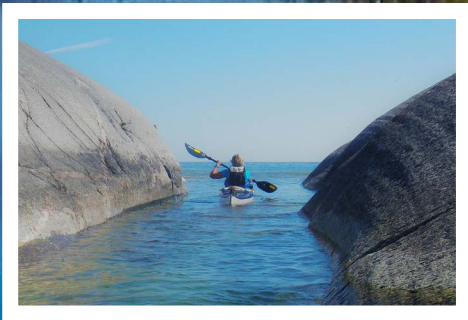
Det finns etablerad forskning och statistikinsamling kring friluftsliv som utgår från ämnesfältets bredd och mångvetenskapliga karaktär, är långsiktig över tiden och bygger på behoven hos friluftslivets aktörer. Myndigheter, organisationer, kommuner, markägare och företag bör ha god kunskap och kompetens i frågor om friluftsliv, landskapets utformning, hållbart nyttjande och natur och kulturturism.

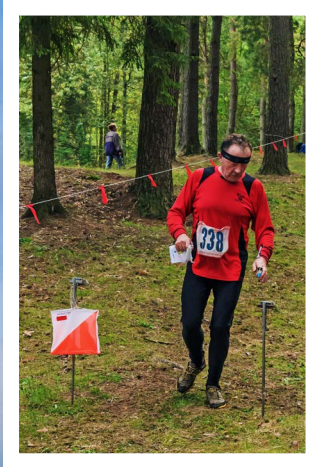
Vanliga friluftslivsaktiviteter i Stockholms län

Under 2018 genomförde Mittuniversitetet på uppdrag av Naturvårdsverket en nationell enkätundersökning över svenskarnas friluftsliv. I undersökningen ställdes en rad olika frågor om våra friluftsvanor, bland annat vill man ta reda på vilka som är de vanligaste friluftslivsaktiviteterna. I frågeformuläret finns det 48 olika förslag på utomhusaktiviteter.

De vanligaste aktiviteterna i Stockholms län enligt denna undersökning är listade nedan. Undersökningens målgrupp var 16 åringar och äldre varför vi måste komma ihåg att barnets perspektiv saknas i undersökningen.

- Motions- eller nöjespromenader
- Vara ute i skog & mark för att få naturupplevelse
- Bada utomhus i sjö/hav
- Solbada
- Arbeta i trädgården
- Cykla på vägar
- Jogging/terränglöpning
- Promenad med hund
- Picknik eller grillat i naturen
- Åka motorbåt
- Vara ute i skog och mark för att plocka svamp
- Studera växter eller djur
- Djurskötsel
- Vara ute i skog och mark för att plocka bär
- Åka pulka
- Åka utför på skidor







Ansvar och samordning

Friluftslivsstrategin utgör en plattform för samordning mellan länets olika aktörer inom ramen för de fokusområdena som pekats ut i strategin. När det gäller framtida konkreta åtgärder beslutar varje enskild aktör om åtgärder och finansiering inom sitt ansvarsområde. Ansvar kan också delas i gemensamma projekt genom avtal och överenskommelser mellan aktörerna. Behov av samverkan finns för samtliga utpekade strategiska insatsområden.

Nationell nivå

Naturvårdsverket har ett övergripande nationellt ansvar för att bevara och utveckla förutsättningar för friluftslivet. Myndigheten ansvarar för uppföljning av friluftsmålen samt samordning av arbetet på nationell nivå. Flera andra myndigheter är delansvariga, bland andra Boverket, Skogsstyrelsen, Tillväxtverket, Skolverket och Folkhälsomyndigheten.

Regional nivå

Länsstyrelsen har uppdraget att samordna friluftspolitiken regionalt genom att bland annat finnas som stöd och samverkanspart till kommuner och andra aktörer på lokal nivå. I samband med kommunala planeringen ska Länsstyrelsen bevaka riksintressen, mellankommunala frågor, hälsa och säkerhet. Länsstyrelsen har också ansvar för den statliga förvaltningen och skapandet av skyddad natur i länet.

Regionen har bland annat uppdrag inom regional utveckling och fysisk planering. För Region Stockholm innebär detta bland annat regionplanering genom RUF 2050 för att säkra grönstruktur i länet. Regionen arbetar med hälsofrämjande och förebyggande arbete, samt besöksnäringsspår. Region Stockholm har också ansvar för trafikförsörjning och kollektivtrafikplanering i hela länet (inklusive båtförbindelser) och genom olika bidrag möjliggör regionen för olika föreningar och organisationer att genomföra insatser som på olika sätt bidrar till dels att barn och unga ges möjlighet att uppleva och upptäcka regionens idrotts- och friluftsliv, men också utvecklingsfrågor. Detta handlar bland annat om bidrag till ideella organisationer inom områdena kultur- och fritid, skärgårdsutveckling och hälsa.

I Stockholms län finns flera organisationer som arbetar för att främja friluftsliv- och turism i länet, exempelvis Stockholm Archipelago, Skärgårdsstiftelsen och Visit Stockholm. Ideella föreningar verkar i alla nivåer i samhället och på regional och lokal nivå är de särskilt viktiga för arbetet med friluftslivspolitiken, till exempel Friluftslivsfrämjandet, Scouterna, Sportfiskarna och friluftsidrotter (bland andra orientering-, segel-, och ridsportsförbund) för att nämna ett fåtal.





Foto: Vitsippa och kvinnor vid sjö. Mostphotos.

Lokal nivå

Kommunerna har en nyckelroll i att skapa förutsättningar för arbetet med friluftslivspolitik. Kommuner kan bilda kommunala naturreservat och skapa förutsättningar för friluftsliv genom bland annat fysisk planering, markfrågor, skötsel- och förvaltning av grönområden, aktiviteter inom skola och omsorg, dialog och näringslivsutveckling.

För den ideella sektorn är kommuners stöd ofta en förutsättning för föreningars möjligheter att skapa förutsättningar för friluftsliv. Detta handlar om ekonomiskt stöd, men också om kommunikations- och samordningsstöd vid exempelvis evenemang.

På lokal nivå finns även andra aktörer som är av stor betydelse för friluftslivet. Detta kan till exempel vara skogsbruket, jordbruket, markägare och naturturismföretagare.



Foto: Mostphotos.



Tätortsnära natur avgörande i en växande stad

Stockholms län är ett litet län med en hög population och tillväxttakt. Länet täcker cirka 2 procent av Sveriges yta och mer än 20 procent av Sveriges befolkning bor och verkar här. Detta gör att länet är Sveriges mest tätbefolkade län. Hälften av länet utgörs av skog och skärgården är en av världens största med över 30 000 öar. Antalet bofasta i bland annat skärgården gör också att Stockholms län räknas till landets tredje största landsbygdsbefolkning.

I Stockholms län finns ungefär 200 000 hektar skyddad natur, varav cirka 350 naturreservat och två nationalparker. Utöver dessa karaktäriseras länet av ett antal gröna kilar. Dessa gröna kilar är stora, sammanhängande grönområden i anslutning till bebyggelsen som har flera sammanfallande värden, inte minst friluftslivs- och upplevelsevärden. Kilarna är resultatet av stora sammanhållna markägare och långsiktig regional och kommunal planering.

För att få en friluftslivsupplevelse spelar ofta det geografiska avståndet till upplevelsen en avgörande roll. Därför är den så kallade vardagsnära naturen en viktig resurs i friluftlivssammanshang. Den vardagsnära naturen förklaras enkelt med att det är den naturen vi enkelt når på en kort promenad från vår bostad. Enligt Boverket bör det närmsta grönområdet från bostaden finnas inom 300 meter. Grönområden som ligger i anslutning till befintliga bostäder och skolor ska uppmärksammas särskilt i den fysiska planeringen, och vid planering av nya bostadsområden bör detta behov av vardagsnära grönområden tillgodoseas.

I länets tätortsområden innebär bebyggelse och infrastrukturutvecklingen den starkaste direkta påverkansfaktorn på våra vardagsnära grönområden. Många gröna miljöer försvinner vid förtätning eller utbyggnad av nya områden. Förtätningen medför också ökat slitage på återstående grönområden, i och med en ökad nyttjandegrad av dessa områden. Andra viktiga utmaningar är att lyfta grönstrukturen tidigare i planeringen, där kumulativa effekter annars lätt förbises. För att motverka detta behöver många aktörer samordna sig, och mellankommunal samverkan är viktig del av denna samordning. Den tätortsnära naturens kvalitet och tillgänglighet kan stärkas med rätt skötsel, och intressekonflikter mellan olika användare behöver hanteras. I Stockholms län med sin relativt höga och ökande befolkningstäthet är vardagsnära natur av hög prioritet.

Arbetet med friluftsliv i Stockholms län behöver ett holistiskt perspektiv och grundas i kunskap. Vi behöver stärka de grupper som idag ägnar sig minst åt friluftsliv. I denna grupp hittar vi bland annat utlandsfödda, barn- och ungdomar, äldre, förgymnasialt utbildade och personer med funktionsvariationer. Det är därför av särskild vikt att vi skapar möjligheter och förutsättningar för dessa grupper att tillbringa mer tid utomhus och



uppleva vårt natur- och kulturlandskap. Andra frågor vi behöver fokusera särskilt på är friluftslivets påverkan av planer, program eller pågående markanvändning, hur friluftslivet och dess förutsättningar förändras över tid. För att ta reda på detta behövs olika former av kunskapsunderlag.

Med rätt kunskap om friluftslivets olika värden och nyttor skapas förutsättningar för att göra rätt prioriteringar och avvägningar till andra målsättningar i länet, exempelvis ett ökat bostadsbyggande, utbyggnad av infrastruktur för ny infrastruktur eller övriga tillväxtfrågor i länet. Genom ett holistiskt perspektiv ges också en större möjlighet att beakta utmaningen i att tillgängliggöra natur- och kulturlandskapet, som kan behöva vägas mot skydd av biotoper med hög känslighet för slitage. Det ger oss också möjligheter att lösa konflikter mellan olika besökargrupper och mellan aktiviteter som kan orsaka störningar eller skada för markägare eller andra aktörer.





Fokusområden

Den regionala friluftslivsstrategin omfattar tre fokusområden. För varje fokusområde har ytterligare ett antal mål formulerats. I handlingsplanerna kopplade till friluftslivsstrategin kommer åtgärder och aktiviteter för varje mål listas och prioriteras.



De tre fokusområdena är:

- 1. Ett kunskapsbaserat och systematiskt arbete med friluftslivet**
Att bedriva ett kunskapsbaserat och kvalitativt arbete med friluftslivet.
- 2. Ett jämlikt friluftsliv som främjar hållbara livsstilar**
Att bidra till en god folkhälsa genom friluftsliv. Stärka det vardagsnära friluftslivet och skapa jämlika villkor i länet.
- 3. Innovation och dialog för ett hållbart friluftsliv**
Att utveckla friluftslivet i länet genom kunskap, kompetensutveckling och innovation.





FOKUSOMRÅDE

1

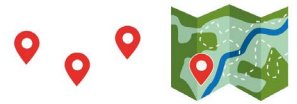
Foto: Mostphotos.

Ett kunskapsbaserat och systematiskt arbete med friluftslivet

Sveriges friluftslivsmål

- 4 – Tillgång till natur för friluftsliv
- 5 – Attraktiv tätortsnära natur
- 7 – Skyddade områden som resurs för friluftslivet
- 10 – God kunskap om friluftslivet

En god kunskap om friluftslivet ger aktörer möjlighet att ta välgrundade beslut och prioriteringar. I Stockholms län ska det finnas stor kunskap om friluftslivet, både ur brukarens perspektiv, och ur förvaltar- och aktörsperspektivet. Genom löpande utbyte av erfarenheter, goda exempel och kunskap kan fler på ett enklare sätt förbättra sina insatser. Prioriteringar för friluftslivet ska tydligare synas i den fysiska planeringen och tillgången till vardagsnära natur ska vara god inom hela länet. Arbetet med naturvård, kulturmiljövård och naturskötsel ska ha ett starkt friluftslivsperspektiv och det ska vara enkelt för beslutsfattare och tjänstemän att investera i friluftslivet.



Syfte

- Skapa förutsättningar för ett kvalitativt arbete med friluftsliv
- Ta fram kvalitativa underlag för planering för friluftsliv
- Ge möjlighet till kvalitativ verksamhetsuppföljning

Mål

Inom fokusområdet Ett kunskapsbaserat och systematiskt arbete med friluftslivet finns två mål för länet:

1. **Ett hållbart friluftsliv genom kunskap**

Kunskap är ett viktigt verktyg för att skapa ett hållbart friluftsliv för framtiden i Stockholms län. I länet är vi alla duktiga på att mäta, påvisa och lyfta fram friluftslivets alla värden i samhällsdebatten. Detta berör biologiska, sociala, kulturella och hälsofrämjande värden. Tillsammans i länet utvecklar Länsstyrelsen, kommuner och andra aktörer kunskap och förståelse för friluftsliv, allemansrätt och natur som enkelt och på ett effektivt sätt når beslutsfattare, politiker och allmänhet i länet.

Vårt systematiska arbete med kunskap om friluftslivet skapar strukturer för att vi ska kunna följa upp särskilda händelser och se effekter i samhället av friluftslivet.

2. **Länsstyrelsen Stockholm är en regional nod för information, kunskap och inspiration för friluftslivsutvecklingen i länet**

Länsstyrelsen arbetar aktivt med att sprida och tillgängliggöra ny kunskap om friluftslivet bland länets kommuner och övriga aktörer. Genom befintliga och nya strukturer sprider Länsstyrelsen sina egna och andras erfarenheter där goda exempel och kunskap löpande kan bidra till att förbättra allas insatser.

Friluftlivssamordningen i länet och nationellt bidrar till att fler aktörer använder kunskapen vid exempelvis fysisk planering, skapar strukturer för arbetet med friluftsliv, beslutsfattande och uppföljning.



FOKUSOMRÅDE

2

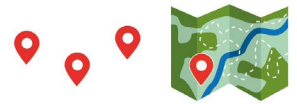
Foto: Mostphotos.

Ett jämlikt friluftsliv som främjar hållbara livsstilar

Sveriges friluftslivsmål

- 1 – Tillgänglig natur för alla
- 3 – Allemansrätten
- 8 – Ett rikt friluftsliv i skolan
- 9 – Friluftsliv för god folkhälsa

Alla ska kunna vara ute och uppleva natur- och kulturlandskapet i Stockholms län. Jämlika förutsättningar för att utöva friluftsliv skapas bland annat genom att människor, oberoende var man bor eller vilka ekonomiska förutsättningar man har, på hållbara sätt kan ta sig till vardagsnära naturområden. Friluftslivsupplevelser stärker individers förståelse för naturen och lär sig respektera denna. Ovana friluftslivsutövare, personer med funktionsnedsättning och barn ska stå i centrum för friluftslivsarbetet. Arbetet med friluftsliv är en integrerad del av arbetet med folkhälsa och integration.



Syfte

- Skapa förutsättningar för en god folkhälsa genom friluftsliv
- Skapa jämlika och jämställda villkor för friluftslivet i länet
- Stärka det vardagsnära friluftslivet

Mål

Inom fokusområdet **Ett jämlikt friluftsliv som främjar hållbara livsstilar** finns tre mål för länet:

1. Friluftslivet främjar människors hälsa och livskvalitet samt är en integrerad del av samhällsutvecklingen.

Arbetet med friluftsliv i länet sker målinriktad och aktivt för att alla människor ska ha möjlighet till vistelser i natur- och kulturlandskapet. Arbetet med friluftsliv sker brett för att få in utevistelser inom fler verksamhetsområden. Ideella organisationer ges understöd då detta är en nyckel till att ge fler möjlighet till ett aktivt friluftsliv. Länets olika aktörer värderar friluftslivet högt baserat på de folkhälsovinster som genereras.

2. Alla länsmedborgare har nära till vardagsnära natur

I Stockholms län gör vi plats för rörelse och utomhusvistelse, samtidigt som vi bevarar och utvecklar våra befintliga natur-, vatten- och kulturmiljöer i och runt stad och tätort. Oavsett var du bor i Stockholms län har du som länsmedborgare möjlighet till vardagsnära natur för upplevelser i natur- och kulturlandskapet för välbefinnande och rekreation. Välbesökta friluftslivsområden ska så långt möjligt vara anslutna till kollektivtrafik och gröna stationer. Här ska det vara god tillgänglighet och det erbjuds ett brett spektrum av rekreativsmöjligheter.

Planerare i länet tar hänsyn till och prioriterar friluftslivet.

Den fysiska planeringen i länet kännetecknas av närhet till den vardagsnära naturen och tillgång till friytor för rörelse och lek bland barn och unga. I Stockholms län med sin relativt höga och ökande befolkningstäthet prioriteras vardagsnaturen högt.

3. Kunskapen ska öka om friluftsliv som friskfaktor och skyddsfaktor mot fysisk och psykisk ohälsa bland kommunala och regionala aktörer samt allmänhet i länet

Kunskapen om friluftslivet som främjande av fysisk och psykisk hälsa är god bland länets kommuner och allmänhet. Genom att låta friluftslivet ta plats i sektorsövergripande sammanhang skapas naturligt aktiviteter inom ramen för friluftsliv, som ger nytta och vinster likväl hos individen som samhället. Ovana friluftslivsbesökare blir inspirerade och stärkta av friluftslivsverksamhet i skola och föreningar. Länsstyrelse, kommuner och andra aktörer arbetar aktivt tillsammans med ideella verksamheter genom att kommunicera och lyfta goda exempel och stärka friluftslivet i skolan.



Foto: Mostphotos.

Innovation och dialog för ett hållbart friluftsliv

Sveriges friluftslivsmål

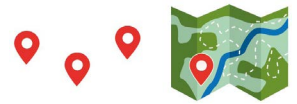
2 – Starkt engagemang och samverkan

6 – Hållbar regional tillväxt- och landsbygdsutveckling

De höga natur- och kulturvärdena på landsbygden och i skärgården i Stockholms län är en förutsättning för friluftsliv, naturturism och landsbygdsutveckling. Dessa värden är säkerställda och skapar en attraktiv plats för boende, besökare och olika verksamheter att etableras.

Friluftslivet anpassas och utvecklas efter medborgarens behov. Områden som är eftersatta utvecklas och genom att använda ny teknik och metoder uppnås ett bättre resultat. Friluftslivets arbetsmetoder utvecklas för att skapa villkor för ett hållbart friluftsliv som stärker naturturism och regional landsbygdsutveckling.

I Stockholms län finns en bredd av upplevelsevärden och möjligheter till berikande upplevelser i natur- och kulturlandskapet. Olika områden kan erbjuda olika upplevelser i natur- och kulturlandskapet och genom samverkan och innovation tillgängliggörs bredden av upplevelserna för länsmedborgaren.



Syfte

- Friluftslivsarbetet ska vara i fas med samhällsutvecklingen
- Arbetet med ett hållbart friluftsliv stärker regional tillväxt- och landsbygdsutveckling.

Mål

Inom fokusområdet Innovation och utveckling för ett hållbart friluftsliv finns fyra mål för länet:

1. Det finns en etablerad struktur för dialog och samverkan mellan länets aktörer och intressenter inom friluftslivsområdet

Det finns en utvecklad struktur för samverkan och kunskapsutbyte mellan regionala aktörer och kommuner, mellan kommunala funktioner som till exempel miljö, hälsa, fysisk planering och turism samt mellan offentliga aktörer och civilsamhälle, akademi och näringsliv i länet.

2. Arbetet med friluftslivet i länet följer samhällsutvecklingen med innovation och förnyelse genom utveckling av processer, metoder och upplevelser

I Stockholms län vågar vi testa att arbeta med friluftslivet på nya sätt. Genom att involvera och prata med våra målgrupper, engagera och skapa delaktighet i allt från idé till planering och genomförande skapas intresse och känsla av ägarskap. Nya tekniker och metoder för att tillgängliggöra, kommunicera och på andra sätt skapa ett län där friluftslivet utvecklas för alla, såväl utövaren som för länets olika intressenter, är kunskaps- och kompetenshöjande och attraktiva sätt att ta sig an olika utmaningar.

3. Friluftslivsupplevelser är en integrerad del av besöksnäringen och bidrar till en hållbar utveckling av länets skärgård och landsbygd

I länet skapas goda förutsättningar för föreningar, naturturismföretagare, kommuner och andra aktörer att erbjuda många aktiviteter som gör att nya grupper av människor upptäcker friluftslivet på ett hållbart sätt. Det ska finnas en bredd av aktiviteter och produkter inom friluftsliv och naturturism.

4. Tillgången och tillgängligheten till natur- och kulturlandskapet ska ske på goda villkor för såväl den biologiska mångfalden, som för markägare och friluftslivsutövare

Utan natur- och kulturlandskapet har vi inga friluftsupplevelser. Tillsammans tar vi hand om vår arena. I friluftslivets möts flera olika aktörer med olika perspektiv. Genom bra och tidiga dialoger skapas samsyn och tillit till varandra.



3, 2, 1 – Friluftsliv!

Friluftslivsstrategin i Stockholms län är ett verktyg för agerande. Och nu börjar det roliga!

Länsstyrelsen Stockholm kommer i fortsatt dialog och samverkan med berörda aktörer och intressenter ta fram en nulägesanalys och handlingsplaner för att vi ska nå våra fokusområden och friluftslivsmål. Dessa handlingsplaner kommer att utgå ifrån strategin och ytterligare konkretisera åtgärder, insatser, uppföljningsmått samt goda exempel. Länsstyrelsen Stockholm kommer i sitt nätverk arbeta vidare med strategin och fortsätta sprida kunskap om friluftslivspolitiken för att mobilisera fler samhällsaktörer och organisationer att följa den.

Strategin ger en grundläggande vilja och ett ramverk för arbetet med friluftslivspolitiken i Stockholms län – För att möjliggöra regelbunden utevistelse i natur- och kulturlandskapet för alla invånare till 2030. Syftet är att stärka det långsiktiga arbetet med friluftslivspolitiken, där nyckeln till framgång är samverkan. Fundera på hur du och din organisation vill medverka till det!

Om vi är många som jobbar kommer vi att nå långt.

Foto: Mostphotos.



Bilagor

Bilaga A: Strategins kopplingar till andra verksamheter

Bilaga B: Hur har strategin tagits fram

Bilaga C: Stöd i arbetet med friluftsmålen

Bilaga A: **Strategins kopplingar till andra verksamheter**

Länsstyrelsen Stockholms län ska verka för att nationella mål får genomslag i länet, samtidigt som hänsyn ska tas till regionala förhållanden och förutsättningar. I verksamhetsplanen för 2020 redovisas Länsstyrelsen Stockholms län strategiska mål där friluftsliv finns med bland målpreciseringarna.

Regeringsuppdraget kring friluftsliv har kopplingar till enheten för social utvecklings pilotprojektet för samordnat folkhälsoarbete. Friluftslivstrategin blir ett av flera verktyg för att skapa bättre förutsättningar för ett hälsofrämjande och förebyggande arbete för en god och jämlik hälsa för att nå folkhälsopropositionens mål om en god och jämlik hälsa i hela befolkningen inom en generation (prop. 2017/18:249).

Friluftslivstrategin är också ett verktyg för att samordna, kvalitetssäkra eller utveckla interna och externa processer, kunskapsutbyte och dialog inom fysisk planering i syfte att säkerställa jämlik tillgång till grönytor för regionens invånare. Idag tas de friluftslivspolitiska prioriteringar upp vid tidiga planeringsdialoger med kommunerna inom ramen för processer som drivs av samhällsbyggnadsavdelningen. Länsstyrelsen arbetar också med skydd av natur samt tillgången till tätortsnära natur, genom bland annat satsningen Aldrig långt till naturen. Runt om i länet görs insatser för att öka möjligheterna för friluftsliv och värna natur- och upplevelsevärden. Stora insatser görs av Länsstyrelsen, kommunerna och övriga markförvaltare för att anlägga entréer, leder, vindskydd samt skyltning och annan information för att öka tillgängligheten till naturen.

Friluftsliv har tydliga kopplingar till tillväxtpolitiken genom landsbygdsutveckling och naturturism. Naturturism bidrar till att stärka den regionala attraktiviteten och medverkar till en stark, hållbar utveckling och regional tillväxt. Strategin är ett verktyg för att samordna olika stödinsatser inom till exempel digitalisering eller landsbygdsutvecklingsfrågor.

Länsstyrelsen i Stockholms län arbetar med att ta fram en skogsstrategi. Skogsstrategin ska innehålla en gemensam bild av de utmaningar som är viktiga för en positiv utveckling för skogen i Stockholms län och hur vi tillsammans kan arbeta med dem. I förlängningen ska arbetet med en regional skogsstrategi bidra till ökad delaktighet och förståelse för olika perspektiv och intressen med koppling till länets skog och dess nyttjande, till ett hållbart brukande och bevarande av skog, lönsamt företagande med koppling till skog och till en jämlik och jämställd tillgång till skog och mark bland länets befolkning och besökare.

Arbetet med en regional skogsstrategi för Stockholms län kommer att pågå 2020–2022 och bygger vidare på den samverkan mellan aktörer i regionen som grundlades under 2019 inom ramen för projektet Regionala insatser för skog i Stockholms län.

Handlingsplanen för grön infrastruktur innehåller många preciseringar för friluftsliv. Friluftslivstrategin ska tillsammans handlingsplanen utgöra en samstämmig grund för arbetet med friluftsliv i länet.

Behovet av att ta fram en regional strategi kan också vara ett sätt att påverka de processer som drivs på kommunal nivå. Drygt en fjärdedel av länets kommuner driver processer som kommer att resultera i antagandet av kommunala friluftspaner under perioden 2019–2020.

Länsstyrelsens arbete med friluftsliv kopplar även an till regionens arbete med grönskans betydelse, inte minst när det gäller att stärka synergier med det arbete som tillväxt- och regionplaneförvaltningen bedriver för att införliva visionen RUF5 2050.

Bilaga B: **Hur har strategin tagits fram**

Länsstyrelsen Stockholm har genomfört flertalet workshoppar där länets samtliga kommuner varit inbjudna. Syftet med detta var att dels få kunskap om vilka utmaningar och behov som finns hos kommunerna för att nå friluftslivsmålen, dels för att skapa en friluftslivsstrategi som är relevant tillsammans.

Inledande workshops tog fram de tre strategiska fokusområdena. Efterföljande workshops har kretsat runt fokusområdena för att gemensamt sätta relevanta mål. En referensgrupp kopplat till arbetet har stöttat med perspektiv från bland annat besöksnäring, skogsbruk, friluftsidrotter och naturvård. Referensgruppen har kommit från privata-, ideella och andra offentliga aktörer.

Genom att delta i konferenser och seminarier tillsammans med övriga Länsstyrelser, andra myndigheter och akademi, samverkat med regionala aktörer och tagit del av relevant kompetens inom vår egen verksamhet har vi tagit del av relevant omvärldsbevakning och kunskap.

Friluftslivsstrategin remitterades brett till länets aktörer under december 2020 – februari 2021. Nedan organisationer inkom med yttrande.

Botkyrka kommun
Haninge kommun
Huddinge kommun
Lidingö kommun
Norrtälje Kommun
Nykvarns kommun
Nynäshamns kommun
Salems kommun
Sollentuna kommun
Solna kommun
Stockholm stad, Kommunstyrelsen
Södertälje kommun
Tyresö kommun
Täby kommun
Upplands-Bro kommun
Vallentuna kommun
Vaxholms kommun
Region Stockholm
Friluftsförbundet Järfälla
Friluftsförbundet Region Mälardalen
Friluftsförbundet Södertälje
Funktionshinderrådet vid Stockholm stads idrottsnämnd
Naturskyddsföreningen Stockholms län
RF-SISU Stockholm
Scouterna Stockholms län
Skärgårdsstiftelsen
Stockholms län hembygdsförening
Styrelsen, STF Botvid

Bilaga C:

Stöd i arbetet med friluftsmålen

Nedan följer en lista över olika former av stöd, vägledningar och litteratur som kan erbjuda konkreta tips och hjälp till kommuner och andra aktörer med planering för friluftsliv och genomförandet den regionala strategin för att nå friluftslivsmålen i Stockholms län.

- Fredman, P., Ankre, R., Chekalina, T. Friluftsliv 2018 – *Nationell undersökning av svenska folkets friluftsvanor*, Rapport: 6887, April 2019, Naturvårdsverket.
- Fredman, P., Stenseke, M., Sandell, K., Mossing, A. *Friluftsliv i förändring – Resultat från ett forskningsprogram*, Slutrapport. Rapport: 6547, Februari 2013, Naturvårdsverket.
- Friluftsforskning.se, En kunskapsnod för friluftsliv och naturturism. Här finns länkar till statistik och publikationer med mera. <http://www.friluftslivsforskning.se>
- *Mer friluftsliv – fakta om friluftslivets positiva effekter*. En sammanställning av friluftslivets positiva effekter, av Svenskt Friluftsliv. <http://www.svensktfriluftsliv.se>
- *Vägledning om hur friluftsliv kan beaktas i handlingsplaner för grön infrastruktur*, Naturvårdsverket, oktober 2018.
- *Planera för rörelse! En vägledning om byggd miljö som stimulerar till fysisk aktivitet i vardagen*, april 2013, Boverket
- *Bostadsnära natur – inspiration och vägledning*, augusti 2007, Boverket
- *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. Maj 2015, Boverket
- *Lärande exempel på hur cykling har beaktats i samhällsplaneringen*. Rapport: 2018:15, Boverket
- *Grönområden för fler – en vägledning för bedömning av närhet och attraktivitet för bättre hälsa*, Rapport: 2009:02, Folkhälsomyndigheten
- *Tillgängliga natur- och kulturområden – En handbok för planering och genomförande av tillgänglighetsåtgärder i skyddade utomhusmiljöer*, Rapport: 6562, april 2013, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Handisam
- *Organiserat friluftsliv och naturturism i skyddad natur – Vägledning för förvaltare*, Rapport 6686, september 2015, Naturvårdsverket
- *Målbilder för hänsyn till friluftsliv och rekreation i skogen*. Nya och reviderade målbilder – Skogssektorns gemensamma målbilder för god miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder Rapport nr 12/2016, Skogsstyrelsen.



Länsstyrelsen i Stockholm – en
samlade kraft för en hållbar framtid.

Mer information kan du få av
Länsstyrelsens enhet för landskap och naturskydd
Tfn: 010-223 10 00

Rapporten hittar du på vår webbplats
www.lansstyrelsen.se/stockholm